

dr Michał Dworski

Collegium Civitas (Warsaw)

<https://orcid.org/0000-0002-7505-9221>

DOI: <https://doi.org/10.56583/pig.2736>
Licencja: CC BY-ND 4.0

Działalność naukowa Centrum Badań nad Historią Polskiego Państwa na Uchodźstwie KUL (2021–2024)

We wrześniu 2024 r. zakończył się pierwszy etap funkcjonowania Centrum Badań nad Historią Polskiego Państwa na Uchodźstwie KUL, co tworzy naturalną cezurę pozwalającą podsumować dorobek naukowy tej instytucji. Czym jest Centrum? To ośrodek naukowo-badawczy, koordynacyjny i popularyzatorski specjalizujący się w analizie struktur polskiej państwowości na emigracji po 1939 r. Jego głównym zadaniem jest realizacja interdyscyplinarnych badań naukowych nad szeregiem zagadnień szczegółowych dotyczących funkcjonowania polskiego państwa w warunkach emigracyjnych z lat 1939–1991. Misją Centrum jest więc wypełnienie luki badawczej poprzez utworzenie pierwszego na świecie ośrodka podejmującego całościowo tematykę polskiego państwa na uchodźstwie. W tym celu zespół naukowy tej jednostki rozpoczął proces opracowywania szerokiego, niewystarczająco dotąd przebadanego, zasobu archiwalnego zgromadzonego głównie w zagranicznych instytucjach emigracyjnych. W latach 2021–2024 pion naukowy ośrodka współtworzyli: dr hab. Jarosław Rabiński, prof. KUL (dyrektor), dr Bartosz Czajka, dr Michał Dworski, mgr Jadwiga Kowalska oraz mgr Kamil Świdorski.

* * *

W minionym okresie pierwszoplanowym celem naukowym pracowników centrum było zmierzenie się ze złożonością i warunkami realizowania zadań państwa na emigracji przez jego różne organy i agendy. Wobec tego przedmiotem bieżących badań były wybrane instytucje działające

po 1939 r. na uchodźstwie. W toku wielopłaszczyznowych prac archiwalnych, naukowych i popularyzatorskich, pracownicy centrum skupili się na analizie najważniejszych aspektów dotyczących funkcjonowania: naczelnych władz RP (prezydent, rząd, Najwyższa Izba Kontroli), Rady Narodowej RP (różnej proveniencji politycznej), oficjalnych placówek dyplomatycznych i konsularnych, Głównego Inspektoratu Sił Zbrojnych (struktury PSZ na Zachodzie) oraz Skarbu Narodowego RP. W tym zakresie istotne miejsce w dorobku naukowym centrum zajmują dwie unikalne pozycje, czyli protokoły posiedzeń Rady Ministrów (1945–1947)¹ oraz protokoły posiedzeń I Rady Narodowej RP (1940)². Obie książki stanowią edycję krytyczną dokumentów referujących poszczególne posiedzenia dwóch bardzo ważnych instytucji emigracyjnego państwa, których oryginalne kopie są zdeponowane w Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie. Wydawnictwo źródłowe dotyczące posiedzeń rządu Tomasza Arciszewskiego (1944–1947) jest kontynuacją serii zapoczątkowanej w 1994 r. przez M. Zgórniaka i W. Rojka³. Ostatnia publikacja tych autorów, z 2008 r., zakończyła się cezurą sierpnia 1945 r.⁴ Książka wydana przez Centrum Badań nad Historią Polskiego Państwa na Uchodźstwie KUL rozpoczyna więc analizę protokołów od tego momentu. Na jej łamach omówiono następnie wszystkie pozostałe dokumenty rejestrujące posiedzenia tego rządu, który zakończył swoją misję 2 lipca 1947 r.

Z kolei praca poświęcona I Radzie Narodowej RP jest pierwszym tego typu przedsięwzięciem. Tom pierwszy obejmuje tzw. okres francuski funk-

¹ *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów RP: wrzesień 1945 – kwiecień 1947*, red. J. Rabiński, oprac. B. Czajka, M. Dworski, J. Kowalska, J. Rabiński, K. Świdorski, Lublin 2024.

² *Rada Narodowa Rzeczypospolitej Polskiej: styczeń 1940–czerwiec 1940. Posiedzenia plenarne*, red. J. Rabiński, B. Czajka, oprac. B. Czajka, M. Dworski, J. Kowalska, K. Świdorski, Lublin 2023.

³ *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Zgórniak, oprac. W. Rojek, t. 1: Październik 1939 – czerwiec 1940, Kraków 1994; *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Zgórniak, oprac. W. Rojek, t. 2: Czerwiec 1940–czerwiec 1941, Kraków 1995; *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Zgórniak, oprac. W. Rojek, t. 3: Czerwiec–grudzień 1941, Kraków 1996; *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Zgórniak, oprac. W. Rojek, t. 4: Grudzień 1941–sierpień 1942, Kraków 1998; *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Zgórniak, oprac. W. Rojek, t. 5: Wrzesień 1942–lipiec 1943, Kraków 2001; *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Zgórniak, oprac. W. Rojek, t. 6: Lipiec 1943–kwiecień 1943, Kraków 2003; *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Zgórniak, oprac. W. Rojek, t. 7: Maj–listopad 1944, Kraków 2006; *Dokumenty Rządu RP na Uchodźstwie. Suplementy do tomów I–VIII Protokołów posiedzeń Rady Ministrów październik 1939–sierpień 1945*, red. M. Zgórniak, oprac. W. Rojek, Kraków 2010.

⁴ *Protokoły posiedzeń Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej*, red. M. Zgórniak, oprac. W. Rojek, t. 8: Grudzień 1944–sierpień 1945, Kraków 2008.

cjonowania tej instytucji. Tym samym omówione zostały w nim protokoły posiedzeń rady od jej pierwszego, inauguracyjnego posiedzenia, które odbyło się 23 stycznia 1940 r. w Ambasadzie RP w Paryżu do ostatniego oficjalnego spotkania na ziemi francuskiej 19 czerwca 1940 r. w Libourne, bezpośrednio przed ewakuacją rady do Wielkiej Brytanii.

Rada Narodowa RP stanowiła przestrzeń pracy badawczej pracowników centrum nie tylko w zakresie wydawnictwa źródłowego. Z racji, że pełniła ona rolę „emigracyjnego parlamentu” będącego substytutem Sejmu i Senatu RP, to jej znaczenie dla wymiany myśli, prezentacji stanowisk i prowadzenia debaty na uchodźstwie była nie do przecenienia. Trwanie tej instytucji pozwalało ogniskować życie polityczne emigracji wokół trybuny parlamentarnej, gdzie wszelkie bieżące sprawy państwowe miały szansę na wyczerpujące omówienie⁵.

Tym samym Centrum Badań nad Historią Polskiego Państwa na Uchodźstwie KUL zamierzało nie tylko opublikować materiały źródłowe pozwalające na interpretację dziejów tej instytucji, ale także miało ambicję zaprezentować życiorysy osób, które ten parlament tworzyły. W konsekwencji tej koncepcji, centrum wydało dwa tomy Słownika Biograficznego Polskiego Państwa na Uchodźstwie, który zawierał biogramy członków I i II Rady Narodowej RP (1940–1945)⁶ oraz III i IV Rady Narodowej RP (1949–1953)⁷. Wśród biogramów umieszczonych w tej serii znajdują się politycy różnych obozów związanych zarówno z przedwojennym życiem partyjnym, jak i osoby niezależne oraz takie, które reprezentowały określone grupy społeczne czy mniejszości narodowe⁸. Warto dodać, że w drugim

⁵ J. Rabiński, B. Czajka, *Wstęp*, w: *Rada Narodowa Rzeczypospolitej Polskiej: styczeń 1940–czerwiec 1940. Posiedzenia plenarne*, red. J. Rabiński, B. Czajka, oprac. B. Czajka, M. Dworski, J. Kowalska, K. Świderski, Lublin 2023, s. 9–22.

⁶ *Słownik biograficzny polskiego państwa na uchodźstwie*, t. 1: członkowie I i II Rady Narodowej RP, red. J. Rabiński, M. Dworski, Lublin 2022.

⁷ *Słownik biograficzny polskiego państwa na uchodźstwie*, t. 2: członkowie III i IV Rady Narodowej RP, red. J. Rabiński, M. Dworski, Lublin 2024.

⁸ W pierwszym tomie słownika (*Słownik biograficzny polskiego państwa na uchodźstwie*, t. 1: członkowie I i II Rady Narodowej RP, red. J. Rabiński, M. Dworski, Lublin 2022) zaprezentowano życiorysy następujących osób: J. Kowalska, *Alojzy Adamczyk (1899–1959)*; K. Świderski, *Władysław Banachyć (1902–1980)*; J. Kowalska, *Józef Beluch-Beloński (1897–1985)*; S. Kilian, *Tadeusz Bielecki (1901–1982)*; B. Czajka, *Arka (Arkadiusz) Bożek (1899–1954)*; J. Odziemkowski, *Jan Brandys (1886–1970)*; M. Dworski, *Stanisław Jan Celichowski (1885–1947)*; J. Kowalska, *Marian Bogdan Chełmickowski (1900–1957)*; K. Kamińska-Chełminiak, *Adam Ciołkosz (1901–1978)*; K. Świderski, *Wojciech Drożdżik (1894–1979)*; J. Kowalska, *Roman Fengler (1907–1954)*; B. Czajka, *Tytus Filipowicz (1873–1953)*; M. Dworski, *Władysław Folkierski (1890–1961)*; J. Myszor, *Józef Gawlina (1892–1964)*; R. Łętocha, *Stanisław Grabski (1871–1949)*; J. Rabiński, *Bronisław Emil Marian Hager (1890–1969)*; J. Kowalska, *Jan Jaworski (1898–1981)*; K. Świderski, *Stanisław Józwiak (1892–1964)*; J. Rabiński, *Zygmunt Kaczyński (1894–1953)*;

tomie słownika pojawiają się, w zdecydowanej większości, przedstawiciele nowych środowisk politycznych i społecznych, które ukształtowały się dopiero na emigracji, zwłaszcza po 1945 r.⁹

J. Rabiński, Tadeusz Kielpiński (1897–1944); D. Fabisz, Tadeusz Kiersnowski (1896–1971); J. Rabiński, Elżbieta Korfantowa (1882–1966); K. Świdorski, Bogusław Kożusznik (1910–1996); J. Kowalska, Witold Zygmunt Kulerski (1911–1997); J. Rabiński, Bronisław Stanisław Kuśnierz (1883–1966); J. Rabiński, Michał Franciszek Marian Kwiatkowski (1883–1966); B. Czajka, Herman Lieberman (1870–1941); M. Dworski, Wincenty Paweł Łącki (1898–1964); K. Świdorski, Stanisław Mackiewicz (1896–1966); B. Czajka, Mieczysław Mastek (1893–1942); M. Dworski, Czesław Gorgoniusz Meissner (1879–1950); K. Świdorski, Stanisław Mikołajczyk (1901–1966); P. Chojnacki, Zygmunt Nowakowski (1891–1963); D. Fabisz, Jan Paderewski (1861–1941); J. Rabiński, Adam Pawłowski (1895); P. Chojnacki, Adam Pragier (1886–1976); J. Rabiński, Wacław Bernard Pyszkowski (1893–1950); B. Czajka, Karol Mieczysław Radoński (1883–1951); J. Kowalska, Lucjan Rybiński (1891–1956); M. Dworski, Emanuel Scherer (1901–1977); M. Dworski, Ignacy Schwarzbart (1888–1961); B. Czajka, Bronisław Skalak (1892–1949); J. Rabiński, Stanisław Antoni Sopicki (1903–1976); J. Kowalska, Józef Szczerbiński (1898); B. Czajka, Jan Szczurek (1882–1947); M. Dworski, Mieczysław Szerer (1884–1981); J. Kowalska, Józef Szymanowski (1942); J. Kowalska, Stefan Zbigniew Szyszkowski (1904–1973); M. Dworski, Tadeusz Tomaszewski (1881–1950); R. Witalec, Franciszek Wilk (1914–1990); M. Dworski, Zofia Zaleska (1895–1974); K. Świdorski, Władysław Zaremba (1902–1972); M. Trębacz, Szmul Mordechaj Zygielbojm (1895–1943); D. Fabisz, Lucjan Żeligowski (1865–1947).

⁹ W drugim tomie słownika (*Słownik biograficzny polskiego państwa na uchodźstwie*, t. 2: członkowie III i IV Rady Narodowej RP, red. J. Rabiński, M. Dworski, Lublin 2024) zaprezentowano życiorysy następujących osób: M. Dworski, Emir Bajraszewski (1913–1996); J. Rabiński, Władysław Bałda (1893–1968); J. Rabiński, Tadeusz Baykowski (1897–1971); J. Rabiński, Tadeusz Stanisław Maria de Prus Bugayski (1907–1990); J. Rabiński, Jan Dankowski; K. Świdorski, Jerzy Dąbrowski (1899–1967); K. Świdorski, Jadwiga Dobrucka (1892–1963); A. Adamczyk, Mikołaj Dolanowski (1895–1978); K. Świdorski, Bogumił Józef Domański (1900–1978); K. Świdorski, Władysław Bogdan Donigiewicz (1903–1967); M. Dworski, Stefan Drajewski (1894–1968); J. Rabiński, Tadeusz Józef Drzewicki (1909–1995); K. Świdorski, Marian Zygmunt Dygat (1894–1977); M. Dworski, Władysław Fierla (1909–1995); K. Świdorski, Józef Florczykowski (1906–1966); B. Czajka, Stanisław Gierat (1903–1977); K. Świdorski, Mieczysław Feliks Giergielewicz (1901–1983); M. Dworski, Mieczysław Grabiński (1893–1960); J. Kowalska, Michał Tadeusz Grażyński (1890–1965); B. Czajka, Wacław Grzybowski (1887–1959); B. Czajka, Wincenty Halska (1885–1965); J. Rabiński, Hugon Hanke (1904–1964); J. Kowalska, Jadwiga Hausner (1896–1977); D. Miszewski, Klaudiusz Zorian Hrabek (1902–1989); J. Rabiński, Kazimierz Wincenty Iranek-Osmeci (1897–1984); J. Kowalska, Antoni Władysław Jakubski (1885–1962); J. Kowalska, Marian Józef Januszajtis-Żegota (1889–1973); B. Czajka, Feliks Jaworski (1904–1969); B. Czajka, Stanisław Karpiński (1891–1982); J. Rabiński, Stanisław Kauzik (1891–1959); K. Świdorski, Jan Kazimierski (1904–2003); B. Czajka, Edward Józef Kleszczyński (1892–1984); K. Świdorski, Karol Walerian Franciszek Korytowski (1892–1966); B. Czajka, Franciszek Krakowski; A. Indraszczyk, Jerzy (właśc. Karol Bolesław Jerzy) Kuncewicz (1893–1984); M. Dworski, Józef Laskowski (1893–1975); B. Czajka, Stanisław Lis (1903–1967); B. Czajka, Ignacy Jan Lubczyński (1896–1964); B. Czajka, Juliusz Łukasiewicz (1892–1951); J. Rabiński, Józef Łukasik (1896–1968); K. Świdorski, Antoni Ludwik Malatyński (1902–1977); J. Rabiński, Julian Malinowski (1886–1972); B. Czajka, Leon Marchwicki (1902–1990); J. Rabiński, Alfred Andrzej Marski (ur. 1892); B. Czajka, Herc Melcer; M. Dworski, Stefan Mękowski (1895–1985); J. Kowalska, Bronisław Janusz Michalski (1892–1968); B. Czajka, Stanisław Mikiciuk (1907–2000); J. Rabiński, Stanisław Misiakowski (1896–1971); M. Dworski, Emilian Moszyński (1891–1966); B. Czajka, Marian Murawski (1899–1971); M. Dworski, Antoni Nowak-Przygodzki (1897–1959); M. Dworski, Kazimierz Okulicz (1890–1981); J. Kowalska, Józef Olechnowicz (1902–1969); B. Czajka, Krystyn Ostrowski (1894–1980); M. Dworski,

Kolejnym bardzo ważnym obszarem misji centrum było utworzenie w 2022 r. anglojęzycznego czasopisma naukowego pod nazwą: „The Exile History Review”¹⁰. Jego profil odnosi się do zagadnienia europejskich migracji w XX wieku. Periodyk specjalizuje się w tematyce emigracji niepodległościowych z terenu Europy Środkowo-Wschodniej podczas i po zakończeniu II wojny światowej. Czasopismo w latach 2022–2024 zgromadziło wokół siebie krajowych i zagranicznych badaczy zajmujących się tą problematyką. W tym okresie wydano dwa numery tego periodyku¹¹. Opiekę merytoryczną nad czasopismem sprawuje redakcja w składzie dr hab. Jarosław Rabiński, prof. KUL, mgr Kamil Świderski, mgr Jadwiga Kowalska i dr Beáta Katerbová Blehová. Ponadto kierunek rozwoju „The Exile History Review” na bieżąco wyznacza międzynarodowa Rada Naukowa, w skład której wchodzi znamienici badacze z różnych ośrodków akademickich w Polsce i na świecie: Arkadiusz Adamczyk (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Iwona Drąg-Korga (Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce), Matilde Eiroa (Universidad Carlos III de Madrid), Thomas Wegener Friis (University of Southern Denmark), Krystyna Jaworska (Università di Torino), Ēriks Jēkabsons (University of Latvia), Marek Kornat (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), Paul Latawski (Royal Military Academy Sandhurst), Robert Letz (Comenius University in Bratislava), Giedre Mileryte-Japertiene (Martynas Mažvydas National Library), Imre Molnar, Jacek Piotrowski (Uniwersytet Wrocławski) i Andrzej Suchcitz (Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie). Dotychczas zostały wydane

Stanisław Paprocki (1895–1976); K. Świderski, Ryszard Stanisław Piestrzyński (1902–1962); J. Kowalska, Zygmunt Podhorski (1891–1960); J. Kowalska, Tadeusz Józef Roman Podjazd-Morgenstern (1895–1973); M. Dworski, Bohdan Podoski (1894–1986); M. Dworski, Stanisław Pomianowski (1897–1980); M. Dworski, Józef Maria Poniatowski (1897–1995); K. Świderski, Zbigniew Ratwiński (1898–1961); J. Kowalska, Edward Stefan Rayski (1879–1964); J. Kowalska, Tomasz Reginek (1887–1974); M. Dworski, Sawo (Jerzy Jewgieniewicz Sowietow) (1898–1951); B. Czajka, Kazimierz Jędrzej Sawicki (1888–1971); M. Dworski, Mateusz (Konstanty) Siemaszko (1894–1985); J. Rabiński, Mateusz Marek Siwik (1899–1959); J. Kowalska, Franciszek Skowyrza (1902–1978); M. Dworski, Zdzisław Stahl (1901–1987); J. Kowalska, Józef Stankiewicz (1905–1990); J. Rabiński, Marian Strzelczyk (1904); M. Dworski, Nikodem Sulik (1893–1954); J. Kowalska, Zygmunt Lechosław Szadkowski (1912–1995); J. Kowalska, Stanisław Szurlej (1878–1965); J. Kowalska, Wacław Władysław Szyszowski (1904–1996); J. Kowalska, Stanisław Ścigalski (1904–1999); J. Rabiński, Wacław Śmieja; J. Rabiński, Michał Tadeusz Tokarzewski-Karaszewicz (1892–1964); J. Rabiński, Emil Tuczapski (1905–1982); M. Dworski, Stefan Eugeniusz Tyszkiewicz (1894–1976); J. Kowalska, Marian Gwido Józef Wojciechowski (1916–1963); K. Świderski, Leon Woronowicz (1906–1964); K. Świderski, Jan Zaprawa-Ostroręcki (1915–2005); J. Kowalska, Karol Jan Ziemiński (1895–1974).

¹⁰ <https://czasopisma.kul.pl/index.php/ehr> (dostęp: 10.10.2024)

¹¹ Trzeci numer czasopisma, za rok 2024, zostanie opublikowany pod koniec grudnia 2024 roku.

dwa numery tego czasopisma. Pierwszy w 2022 roku¹², a drugi w 2023 roku¹³.

W latach 2021–2024 Centrum Badań nad Historią Polskiego Państwa na Uchodźstwie KUL zaproponowało swoim odbiorcom także nowoczesne formy przekazywania wiedzy historycznej. W toku minionych lat pracownicy naukowcy ośrodka zaprojektowali i udostępnili trzy multimedialne i dwujęzyczne aplikacje mobilne pod nazwami: „Mapa polskiego Londynu”, „Mapa polskiego Rzymu” oraz „Mapa Nowego Jorku”. Jest to nowoczesna koncepcja przedstawiania historii polskiej emigracji w Wielkiej Brytanii, we Włoszech i w Stanach Zjednoczonych w formie spaceru krajoznawczo-turystycznego zawierającego kilkadziesiąt charakterystycznych punktów/miejsc z nią związanych. Londyńską mapę opracował zespół w składzie: dr Michał Dworski i mgr Jadwiga Kowalska¹⁴, rzymską: dr Bartosz Czajka,

¹² M. Baráth, *János Kádár's Government and the Refugees of the Hungarian Revolution of 1956*, „The Exile History Review”, 1 (2022), s. 11–24; M. Nekola, *Czechoslovak Refugees in the Displaced Persons Camps in the Early Cold War*, „The Exile History Review”, 1 (2022), s. 25–35; I. Csontá, *Hungarian Refugee Students in Belgium after the Revolution of 1956: The Leuven Case*, „The Exile History Review”, 1 (2022), s. 37–45; K. Burinskaitė, *The Efforts of the KGB to Use the Emigree Organisation Santara–Šviesa to Maintain Contact with Occupied Lithuania*, „The Exile History Review”, 1 (2022), s. 47–59; P. Gotowiecki, *Exotic Diplomacy. Relations between the Polish Government–In–Exile and the Émigré Authorities of the Republic of the South Moluccas*, „The Exile History Review”, 1 (2022), s. 61–68; A. Indraszczyk, *European Press – Press Organ of the Central European Federal Youth Movement and the Central European Federalists*, „The Exile History Review”, 1 (2022), s. 69–87; R. Łatka, *Primate and General. Contacts between Cardinal Wyszyński and Władysław Anders in the Light of Their Correspondence – a Contribution to the History of the Polish Independence Emigration*, „The Exile History Review”, 1 (2022), s. 91–108; K. Kádár-Lynn, *George (György) Schöpfung. “I am a European of Hungarian Issue”*, „The Exile History Review”, 1 (2022).

¹³ G. Scott-Smith, *Exiles on Main Street: The Centrality of Exile in Transatlantic Relations*, „The Exile History Review”, 2 (2023), s. 11–28; V. Kravchenko, *In Search of “Good Russians”: Ukrainian-Russian Encounters in the United States During the First Cold War*, „The Exile History Review”, 2 (2023), s. 29–48; B. Robioneck, *Mercenaries of a Phantom War The “Hostile Emigration” in Yugoslavia’s Globalized Ideology of Insecurity*, „The Exile History Review”, 2 (2023), s. 49–75; A. Plakans, *From “Exile” to “Diaspora”: The Shift in Self-Identification among Refugee Latvians, 1944–2023*, „The Exile History Review”, 2 (2023), s. 77–95; K. Bekere, *New Tools against the Soviet Union in the Political Work of the Latvian Diaspora in the 1970s–1980s: The Case of Human Rights Violations in the Soviet Union*, „The Exile History Review”, 2 (2023), s. 97–117; A. Haas, *Baltic Refugees of World War II and Their Descendants: Resettlement and Adaptation in Four Lands*, „The Exile History Review”, 2 (2023), s. 119–142; J. Chwastyk-Kowalczyk, *Interpretation of the World by Aleksander Bregman, a Far-Sighted Commentator on International Affairs in Exile, in the London-Based “Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”*, „The Exile History Review”, 2 (2023), s. 143–161; V. Durin-Horniyk, *“Kultura” and Its Forgotten University in Exile*, „The Exile History Review”, 2 (2023), s. 165–187; G. Kulka, *Unknown Documents Related to Gen. Wacław Scaevola – Wiczorkiewicz from the World War II Period*, „The Exile History Review”, 2 (2023), s. 189–197; J. Kowalska, *In Memory of Stanisław Żurkowski*, „The Exile History Review”, 2 (2023), s. 201–204.

¹⁴ <https://mapapolskielondynu.pl/> (dostęp: 2.10.2024 r.), redakcja: M. Dworski, J. Kowalska.

dr Michał Dworski i mgr Uliana Hirniak¹⁵, a nowojorską: dr Bartosz Czajka i mgr Jadwiga Kowalska¹⁶.

Popularyzacja wiedzy dotyczącej emigracyjnego państwa została oparta także o bardzo ważny materiał edukacyjny, czyli broszurę zatytułowaną „Polskie państwo na uchodźstwie wobec Zagłady Żydów” (pod redakcją B. Czajki, M. Dworskiego i K. Świdierskiego)¹⁷. Praca, oprócz wydania tradycyjnego, jest również dostępna online, w formie interaktywnej¹⁸. Publikacja stanowi podsumowanie dotychczasowego stanu badań i głównych pól interpretacji stosunku polskiego państwa na uchodźstwie wobec Zagłady Żydów. W swoim założeniu miała ona uporządkować to, co już zostało na ten temat napisane i opracowane. Jej celem było zebranie w jednym miejscu wiedzy dotyczącej najważniejszych działań emigracyjnego państwa wobec holokaustu. Z kolei interaktywna forma tej publikacji miała za zadanie dotrzeć do większego grona odbiorców – zwłaszcza do młodszego pokolenia Polaków.

W ciągu trzech lat, Centrum Badań nad Historią Polskiego Państwa na Uchodźstwie KUL starało się zaplanować i wdrożyć wiele nowatorskich przedsięwzięć naukowych, co w większości przypadków zakończyło się sukcesem. Jednocześnie, w myśl założeń koncepcyjnych, pracownicy naukowi tej jednostki podjęli wiele aktywności na rzecz upowszechniania wiedzy historycznej w nowoczesnych formach – aplikacji multimedialnych czy interaktywnych stron internetowych. Tym samym, Centrum Badań nad Historią Polskiego Państwa na Uchodźstwie KUL rozpoczęło, niejako na nowo, dyskusję o państwowości, która w warunkach emigracyjnych była przedłużeniem krajowego oporu wobec dwóch okupantów z okresu wojny i komunistycznego zniewolenia po jej zakończeniu. Poprzez publikacje naukowe, centrum upowszechniło w obiegu akademickim termin: **polskie państwo na uchodźstwie**, starając się, na wielu polach, argumentować zasadność używania tego sformułowania do opisu zjawiska podtrzymania prawnej kontynuacji państwa polskiego po 1939 roku poza granicami kraju.

¹⁵ <https://mapapolskiegorzymu.pl/> (dostęp: 2.10.2024 r.), redakcja: B. Czajka, M. Dworski, U. Hirniak.

¹⁶ <https://mapapolskiegonowojorku.pl/> (dostęp: 2.10.2024 r.), redakcja: B. Czajka, J. Kowalska.

¹⁷ *Polskie Państwo na uchodźstwie wobec Zagłady Żydów*, red. B. Czajka, M. Dworski, K. Świdorski, Lublin 2023.

¹⁸ <https://rpwobeczaglady.pl/> (dostęp 10.10.2024 r.)